

Sygn. akt III UK 187/18

POSTANOWIENIE

Dnia 7 marca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt

w sprawie z odwołania M. S.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w O.
o ustalenie ustawodawstwa właściwego,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 7
marca 2019 r.,
na skutek skargi kasacyjnej odwołującej się od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 30 stycznia 2018 r., sygn. akt III AUa [...],

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w [...] wyrokiem z 30 stycznia 2018 r., sygn. akt III AUa [...], oddalił apelację wnioskodawczyni M. S. od wyroku Sądu Okręgowego w O. z 16 maja 2017 r., sygn. akt V U [...], oddalającego jej odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w O. z 14 grudnia 2016 r., potwierdzającej, że w okresie od 1 czerwca 2016 r. ustawodawstwem właściwym dla wnioskodawczyni w zakresie ubezpieczeń społecznych jest ustawodawstwo polskie w związku z zatrudnieniem w przedsiębiorstwie mającym siedzibę na terenie Słowacji - firmie M. s.r.o.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w [...] wnioskodawczyni zaskarżyła w całości. Zarzucono: 1) naruszenie art. 13 ust. 3 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz. Urz. UE nr L 166/1 z 30 kwietnia 2004 r., ze zm. – dalej rozporządzenie podstawowe) w związku z art. 16 ust. 2 i 4

Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczącym wykonania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 (Dz. Urz. UE nr L 284/1 z 30 października 2009 r. – dalej rozporządzenie wykonawcze), przez jego niezastosowanie, co skutkowało uznaniem przez Sąd drugiej instancji, że wnioskodawczyni od 1 czerwca 2016 r. podlega ustawodawstwu polskiemu w zakresie ubezpieczeń społecznych, mimo wykonywania pracy najemnej na terenie Słowacji oraz prowadzenia działalności na własny rachunek na terenie Polski oraz obowiązywania normy kolizyjnej w tym zakresie wskazującej na pierwszeństwo ustawodawstwa państwa miejsca wykonywania pracy najemnej; 2) art. 14 ust. 5 lit. b rozporządzenia wykonawczego w związku z art. 13 ust. 3 rozporządzenia podstawowego przez jego bezpodstawne zastosowanie, mimo że Sąd nie miał kompetencji do oceny charakteru pracy wnioskodawczyni na terenie Słowacji; 3) art. 233 § 1 k.p.c. przez niedokonanie przez Sąd drugiej instancji wszechstronnej analizy całego materiału dowodowego zgromadzonego w przedmiotowej sprawie, w szczególności przez pominięcie niezachowania wymaganego trybu przez organ rentowy w celu wyjaśnienia wątpliwości co do marginalnego charakteru pracy wykonywanej przez wnioskodawczynię, a także kwestii niezwrócenia się do odpowiedniego organu słowackiego o podjęcie stosowanych działań, i mimo niewyjaśnienia tychże kwestii uznanie przez Sąd drugiej instancji, że wyrok Sądu pierwszej instancji i poprzedzająca go decyzja organu rentowego z dnia 14 grudnia 2016 r. została wydana w granicach prawa; 4) art. 378 § 1 k.p.c. w związku z art. 379 pkt 5 i art. 477¹¹ § 2 k.p.c. przez nieuwzględnienie przez Sąd drugiej instancji nieważności postępowania wywołanej pozbawieniem możliwości obrony przez pracodawcę słowackiego swoich praw jako zainteresowanego w sprawie.

Skarżąca wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania uzasadniła oczywistą jej zasadnością oraz nieważnością postępowania. W ocenie skarżącej, nieprawidłowa była ocena Sądu drugiej instancji, że przeprowadzone przez polskie organy rentowe postępowanie było realizacją przepisów o koordynacji systemu zabezpieczenia społecznego w zakresie współpracy. Zebrany w sprawie materiał dowodowy, zdaniem skarżącej, potwierdził, że organ rentowy nie przeprowadził w sposób prawidłowy postępowania wyjaśniającego z instytucją słowacką w zakresie, który pozwoliłby ustalić istotne dla sprawy okoliczności, tj. brak marginalnego

charakteru pracy najemnej. Skarżąca odwołała się do wyroku Sądu Najwyższego z 25 listopada 2016 r., I UK 370/15, wskazując, że Sąd Najwyższy trafnie w tym wyroku stwierdził, że organ rentowy, otrzymując wniosek w sprawie koordynacji, nie musi uwzględniać wniosku pracownika, może to uczynić wydając decyzję ustalającą tymczasowe ustawodawstwo odmiennie niż wskazał pracownik, ale wyłącznie wtedy, gdy przeprowadzi postępowanie wyjaśniające w kierunku oceny, czy praca takiego pracownika miała charakter marginalny. Skarżąca argumentowała, że w sprawie brak było jakichkolwiek dowodów świadczących o tym, że organ rentowy przeprowadził postępowanie wyjaśniające z instytucją słowacką w zakresie ustalenia marginalnego charakteru wykonywanej tam pracy, a także brak ustalenia aktualnego i co najważniejsze prawomocnego statusu ubezpieczenia społecznego w Słowacji.

Ponadto, zdaniem skarżącej, skarga kasacyjna powinna zostać przyjęta do rozpoznania ze względu na naruszenie przez Sąd drugiej instancji przepisów procesowych – to jest pominięcie w postępowaniu sądowym słowackiego pracodawcy jako zainteresowanego i niedostrzeżenie przez Sąd drugiej instancji, że doszło do nieważności postępowania i nieuwzględnienia tego zarzutu.

Skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego w O. i decyzji organu rentowego z dnia 14 grudnia 2016 r. oraz przekazanie sprawy organowi rentowemu do ponownego rozpatrzenia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wstępnie należy przypomnieć, że Sąd Najwyższy, jako sąd kasacyjny, nie jest sądem powszechnym zwykłej, trzeciej instancji, zaś skarga kasacyjna (podobnie jak uprzednio kasacja) nie jest środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, a to z uwagi na przeważający w charakterze skargi kasacyjnej element interesu publicznego. Zgodnie z takim modelem skargi kasacyjnej, jej rozpoznanie następuje tylko z przyczyn kwalifikowanych, wymienionych w art. 398⁹ § 1 k.p.c., to jest wówczas, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, bądź istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub

wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, czy też zachodzi nieważność postępowania lub gdy skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. W konsekwencji tego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. wśród istotnych wymagań skargi kasacyjnej ustawodawca wymienił obowiązek złożenia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie. Wymóg ten wiąże się z tzw. przedsądem, polegającym między innymi na możliwości odmowy przez Sąd Najwyższy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 2 k.p.c.), a jego spełnienie powinno przybrać postać wyodrębnionego wyводу prawnego, w którym skarżący wykaże, jakie występujące w sprawie okoliczności pozwalają na uwzględnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jednocześnie uzasadnieniu, dlaczego odpowiadają one ustawowemu katalogowi przesłanek. Ustawodawca nieprzypadkowo, konstruując wymagania skargi kasacyjnej, wyodrębnił w oddzielnych przepisach art. 398⁴ k.p.c. obowiązek przytoczenia podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia (§ 1 pkt 2) i obowiązek przedstawienia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienia (§ 2). Chodzi zatem o dwa odrębne, kreatywne elementy skargi kasacyjnej, które spełniają określone cele i podlegają ocenie Sądu Najwyższego na różnych etapach postępowania kasacyjnego. Wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie podlegają analizie na etapie przedsądu, natomiast przytoczone podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie oceniane są dopiero po przyjęciu skargi do rozpoznania, w trakcie jej merytorycznego rozpoznawania. Oba te elementy muszą być więc przez skarżącego wyodrębnione, oddzielnie przedstawione i uzasadnione, a dla spełnienia wymogu z art. 398⁴ § 2 k.p.c. nie wystarczy odwołanie się do podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia, bo choć dla obu tych przesłanek argumenty mogą być podobne, to Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko wskazane w skardze okoliczności uzasadniające przyjęcie jej do rozpoznania, nie analizuje zaś podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia. Skarga kasacyjna powinna być tak zredagowana i skonstruowana, aby Sąd Najwyższy nie musiał poszukiwać w uzasadnieniu jej podstaw pozostałych elementów konstrukcyjnych skargi ani tym bardziej się ich domyslać. Skarga kasacyjna jest wszak szczególnym środkiem zaskarżenia, realizującym przede wszystkim interes publiczny, polegający na usuwaniu rozbieżności w orzecznictwie sądów powszechnych oraz na

wspomaganiu rozwoju prawa, zatem uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania powinno koncentrować się na wykazaniu, że takie okoliczności w sprawie zachodzą (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 31 stycznia 2008 r., II UK 246/07, LEX nr 449007; z 10 marca 2008 r., III UK 4/08, LEX nr 459291; z 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08, LEX nr 494134 i z 19 czerwca 2008 r., II UZ 18/08, LEX nr 496392).

Odnosząc się do kwestii oczywistej zasadności skargi, trzeba przypomnieć, że w świetle utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego przesłanka ta wynika zwykle z oczywistego, widocznego *prima facie* naruszenia przepisów prawa polegającego na sprzeczności wykładni lub stosowania prawa z jego brzmieniem lub powszechnie przyjętymi regułami interpretacji. Nie chodzi zatem o takie naruszenie prawa, które może stanowić podstawę skargi w rozumieniu art. 398⁴ k.p.c., lecz o naruszenie kwalifikowane (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 26 lutego 2008 r., II UK 317/07, LEX nr 453107; z 25 lutego 2008 r., I UK 339/07, LEX nr 453109; z 26 lutego 2001 r., I PKN 15/01, OSNAPiUS 2002 nr 20, poz. 494; z 17 października 2001 r., I PKN 157/01, OSNP 2003 nr 18, poz. 437; z 8 marca 2002 r., I PKN 341/01, OSNP 2004 nr 6, poz. 100; wyrok Sądu Najwyższego z 22 stycznia 2008 r., I UK 218/07, LEX nr 375616). W konsekwencji uzasadnienie oczywistej zasadności skargi kasacyjnej jako przesłanki jej przyjęcia do rozpoznania wymaga wskazania przepisów prawa i wykazania kwalifikowanej postaci ich naruszenia zaskarżonym orzeczeniem za pomocą stosownego wywodu jurydycznego.

Wymagań tych skarżąca nie spełniła, bowiem we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powołała się jedynie ogólnie na tryb postępowania organu polskiego „niezgodny z art. 16 rozporządzenia wykonawczego” (co ma wynikać z braku jakichkolwiek dowodów świadczących, że organ rentowy przeprowadził postępowanie wyjaśniające z instytucją słowacką w zakresie ustalenia marginalnego charakteru pracy wykonywanej na Słowacji) oraz na „brak ustalenia aktualnego i co najważniejsze prawomocnego statusu ubezpieczenia społecznego w Słowacji”. Niezależnie od tego, twierdzenie skarżącej o braku jakichkolwiek dowodów świadczących, że organ rentowy przeprowadził postępowanie wyjaśniające z instytucją słowacką, nie ma pokrycia w postawie

faktycznej zaskarżonego wyroku. Ustalono bowiem, że doszło do wymiany pism między obiema instytucjami, a instytucja słowacka wyraziła pogląd, że praca M. S. na terenie Republiki Słowackiej ma charakter marginalny (pismo z dnia 12 września 2016 r.), po czym organ rentowy wydał decyzję (z dnia 14 grudnia 2016 r.) o ustaleniu polskiego ustawodawstwa. Z kolei niewniesienie zastrzeżeń przez instytucję słowacką (art. 16 ust. 3 *in fine* rozporządzenia wykonawczego) oznacza, że tymczasowe określenie mającego zastosowanie ustawodawstwa, stało się ostateczne. Ostateczne ustalenie ustawodawstwa właściwego stanowi jeden z dokumentów poświadczających sytuację danej osoby, wydanych przez instytucję państwa członkowskiego do celów stosowania rozporządzenia podstawowego i rozporządzenia wykonawczego w rozumieniu art. 5 ust. 1 rozporządzenia wykonawczego.

Co do nieważności postępowania (art. 379 pkt 5 k.p.c.) należy zauważyć, że stosownie do art. 477¹¹ § 1 k.p.c. stronami postępowania sądowego w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych są: ubezpieczony, inna osoba, której praw i obowiązków dotyczy zaskarżona decyzja, organ rentowy oraz zainteresowany. W myśl art. 477¹¹ § 2 zdanie pierwsze k.p.c., zainteresowanym w rozumieniu przedmiotowej ustawy jest ten, czyje prawa lub obowiązki zależą od rozstrzygnięcia sprawy. Zgodnie z zasadą terytorialności, chodzi w tym przepisie o prawa i obowiązki wynikające z polskiego systemu ubezpieczeń społecznych (zob. art. 6 ust. 1 *in principio* ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych - jednolity tekst.: Dz.U. z 2017 r., poz. 1778 ze zm.), stąd nie ma on zastosowania do praw i obowiązków wynikających z porządków prawnych innych krajów członkowskich Unii, o których rozstrzygają odpowiednie organy tych krajów wedle obowiązującego w nich prawa (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z 27 września 2016 r., I UZ 14/16, LEX nr 2153430; z 6 września 2016 r., I UZ 13/16, LEX nr 2139243; z 21 listopada 2016 r., II UK 735/15 i II UK 734/15, niepublikowane; oraz wyroki Sądu Najwyższego: z 14 lipca 2016 r., II UK 297/15, OSNP 2018 nr 1, poz. 17; z 25 listopada 2016 r., I UK 370/15, LEX nr 2166375; z 13 września 2017 r., I UK 328/16, LEX nr 2389586). W konsekwencji pracodawca słowacki nie miał statusu zainteresowanego (strony), zatem nie może być mowy o pozbawieniu go możliwości obrony swoich praw w niniejszym postępowaniu.

Biorąc pod uwagę przedstawione argumenty, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398° § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.